RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934. Andra kammaren. Nr 43.

Tisdagen den 5 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 sistlidna maj.

§ 2.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Svar å interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld,** som anförde: Med andra kammarens tillstånd har herr Wallén till mig framfört följande spörsmål:

När avses att utfärda de föreskrifter om ursprungsbeteckning för importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter, varom föregående års riksdag anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t?

Den av interpellanten omnämnda riksdagsskrivelsen föranleddes av två likalydande motioner, nr 3 i första kammaren av herr von Heland m. fl. och nr 17 i andra kammaren av herr Wallén m. fl. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionerna hänvisade jordbruksutskottet till en av jordbruksutredningen under år 1931 verkställd utredning rörande införande — utöver vad redan gällde — av föreskrifter om ursprungsbeteckning av importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter. Enligt jordbruksutredningens förslag skulle bestämmelser om ursprungsbeteckning införas för följande varugrupper: 1) mjölk- och mejeriprodukter (ost, steriliserad grädde, kondenserad mjölk och grädde samt torrmjölk), 2) fjäderfäkött (kött av höns, gås, anka och kalkon), 3) viktigare trädgårdsprodukter (äpplen, plommon, meloner, tomater, blomkål, sparris, spenat, sallad, persilja, dill, rädisor, rabarber, färska och saltade gurkor), 4) rosenbuskar, 5) honung. Vidare innebar förslaget en skärpning av gällande märkningsregler beträffande vissa varor, nämligen ägg och potatis. I fråga om sistnämnda varor gäller nämligen redan: beträffande ägg, att införsel ej får ske med mindre äggen stämplats med ordet »Import» eller »Imp.» samt beträffande potatis, att varan vid införsel till riket skall åtföljas av intyg, angivande bland annat produktionslandet.

Jordbruksutredningens förslag torde väsentligen vara föranlett av en önskan att bereda de inhemska producenterna stöd i konkurrensen med utlandet. Ur denna synpunkt har förslaget emellertid numera mycket förlorat i intresse. Viktiga grupper av de varuslag, som omfattas av förslaget, hava under den senare tiden blivit föremål för direkt importreglerande åtgärder. Detta gäller mjölk, grädde, smör, ost och ägg. Numera har Kungl. Maj:t dessutom erhållit fullmakt av riksdagen att avgiftsbelägga importen av bland annat kött av fjäderfä. Uppenbart är, att bestämmelser angående införande av ursprungsbeteckning å varor, vilka beröras av dylika importreglerande anordningar, bliva ur de synpunkter, jordbruksutredning anlagt, av tämligen ringa värde. Interpellanten har framhållit, att behov av märkningsföreskrifter i särskild grad

Svar å interpellation. (Forts.)
skulle göra sig gällande i fråga om trädgårdsprodukter. Dylika produkter äro icke föremål för importreglering. Däremot hava, sedan jordbruksutredningens förslag avgavs, samtliga ifrågavarande produkter belagts med tilläggstull vid införseln till riket. Sådan tull utgår per 100 kilogram: för äpplen och plommon under tiden 1—31 januari och 1 maj—31 december med 10 kronor, för meloner under hela året med 20 kronor, för tomater under tiden 1 maj—30 november med 35 kronor, för blomkål under hela året med 10 kronor, för sparris under tiden 1 maj—30 november med 100 kronor, för sallad under samma tid med 25 kronor, för spenat, persilja, dill, rädisor och rabarber under hela året med 25 kronor, för färska gurkor under tiden 1 april—30 september med 30 kronor samt för saltade gurkor under hela året med 10 kronor. Införseln av trädgårdsprodukter har också under de senaste åren avsevärt minskat. Medan sålunda importen av trädgårdsprodukter, vilka äro föremål för odling inom landet, under 1931 utgjorde omkring 52,000 ton, uppgick motsvarande import 1932 till cirka 40,000 ton, och under 1933 synes importen — ehuru fullt jämförbar statistik ännu ej föreligger — hava ytterligare nedgått.

Även rosenbuskar och färsk potatis äro belagda med tilläggstull, rosenbuskar med 13 kronor och potatis under tiden 1 januari—30 juni med 7 kronor 50 öre, allt per 100 kilogram. Vad rosenbuskar beträffar är för övrigt att märka, att den större delen av importen äger rum genom de svenska plantskolorna.

Beträffande flertalet av de produkter, som avses med jordbruksutredningens förslag, hava statsmakterna sålunda vidtagit åtgärder av beskaffenhet att bereda skydd för motsvarande varor av inhemsk produktion. Det torde finnas gott fog för antagandet, att i fråga om de produkter, vilka äro föremål för sagda åtgärder, märkningsbestämmelser för närvarande skulle sakna större betydelse för importens omfattning.

Vidare torde böra påpekas, att i sådana fall, där den importerade varan till beskaffenhet och utseende är överlägsen den inhemska, den utländska ursprungsbeteckningen uteslutande lärer vara ägnad att verka som reklam för varan. Synpunkter, likartade med de nu anförda, hava bland annat kommit till uttryck i det betänkande med förslag angående standardisering och kvalitetsmärkning av lantmannaprodukter, som under hösten 1933 avgivits av vissa av mig enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade utredningsmän. I betänkandet har sålunda framhållits, att saluförandet av förstklassiga inhemska produkter vore en förutsättning för att en ursprungsmärkning av importerade varor skulle kunna lända avsättningen av landets egna jordbruks- och trädgårdsalster till gagn. Samma synpunkt har i utlåtande över betänkandet framförts av Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbund, som uttalat, att det vore självklart, att en märkning av de importerade trädgårdsprodukterna icke komme att få åsyftad verkan, om ej kvalitativt högt stående, enhetligt sorterade och på lämpligt sätt förpackade svenska produkter kunde föras ut i marknaden. Utredningsmännens förslag har ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts avgörande.

I betraktande av vad jag sålunda anfört anser jag, att med utfärdande av märkningsföreskrifter beträffande utländska lantmanna- och trädgårdsprodukter under nu rådande förhållanden lämpligen torde böra anstå.

Härpå yttrade

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar, som han lämnat på min interpellation.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag delar herr statsrådets uppfattning, att föreskrifter om ursprungsbeteckning numera icke äro nödvändiga för de produkter, som blivit föremål för särskilda importreglerande bestämmelser. När det emellertid gäller varor, för vilka icke dylika specialregleringar genomförts, är jag av en annan mening än herr statsrådet. Jag anser sålunda, att det icke vore av ringa betydelse att erhålla märkningsföreskrifter beträffande trädgårdsprodukter och potatis. Trots tullförhöjningar å olika slag av trädgårdsprodukter är importen alltjämt av mycket stor omfattning, vilket herr statsrådet också påpekar i sitt svar genom att framhålla, att det år 1932 importerades 40 miljoner kg trädgårdsprodukter av de slag, som äro föremål för odling i vårt land. Visserligen kan en viss nedgång i importsiffrorna glädjande nog konstateras, men fortfarande är det betydande mängder av utländska trädgårdsalster, som konkurrera med de svenska. Jag är av den bestämda uppfattningen, att det skulle vara till nytta både för producenter och konsumenter, om de utifrån kommande varorna vore så märkta, att ingen tvekan kunde råda rörande ursprungslandet. Nu händer det icke sällan, att utländska produkter av mindre god beskaffenhet utbjudas såsom varande odlade i Sverige, vilket givetvis är ägnat att skada svensk trädgårdsodling och försämra dess avsättningsmöjligheter.

Samma missförhållande förefinnes beträffande potatis. Det har inträffat, att exempelvis här i Stockholm försålts underhaltig estnisk potatis under beteckningen »Svartsjölandspotatis», och självfallet blir det potatisodlarna på denna ort, som få lida för ett sådant bedrägeri, som det under nuvarande förhållanden är svårt att komma åt och beivra.

Några farhågor för att märkningen skulle kunna uppfattas som reklam för de importerade produkterna kan jag inte hysa, så mycket mindre som förekomsten av dylika farhågor måste vila på den uppfattningen, att de svenska producenterna icke skulle kunna leverera kvalitetsvaror. Visserligen delar jag de märkningssakkunnigas mening, att saluförandet av förstklassiga inhemska produkter är en förutsättning för att en ursprungsmärkning av importerade varor skall lända avsättningen av landets egna jordbruks- och trädgårdsprodukter till gagn, men jag kan icke finna annat än att denna förutsättning redan i mycket stor utsträckning är för handen och att således ursprungsmärkning hade en uppgift att fylla. Våra kvalitetsvaror, som i regel mycket väl kunna mäta sig med de utländska, borde bli föremål för betryggande skydd mot illojal utländsk konkurrens av sådant slag, som jag här tidigare omnämnt, ett skydd, som för övrigt endast kan befrämja en önskvärd kvalitetsproduktion och standardisering. Ur den synpunkten måste jag beklaga, att icke herr statsrådet ännu velat begagna sig av den fullmakt, som fjolårets riksdag lade i herr statsrådets hand. Jag tror, att vår egen produktion varit betjänt av att märkningsföreskrifter hade blivit utfärdade. Jag vädjar därför till herr statsrådet att snarast upptaga frågan om ursprungsmärkning till förnyad prövning och att därvid också ägna uppmärksamhet åt standardiseringens betydelse.

§ 3.

Ordet lämnades härefter till

Svar å interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss,** som yttrade: Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Lithander till mig framställt vissa frågor rörande systembolagens restaurangrörelser m. m.

Den *första frågan* gäller, till vilket belopp med kontrollstyrelsens med-

Svar å interpellation. (Forts.)
givande medel investerats i hotell, restaurangbolag eller fastigheter, sedan kontrollstyrelsen och systembolagen tillkommit.

I *restaurangbolag* har under åren 1919—1922 investerats medel till ett sammanlagt belopp av 1,747,900 kronor. Efter 1922 har ingen investering av medel i restaurangbolag ägt rum. Systembolagens aktieinnehav i restaurangbolag uppgår alltså för närvarande till nämnda belopp, 1,747,900 kronor. Utdelningen å detta aktieinnehav har under åren 1925—1932 i medeltal utgjort 9.7 %. År 1932 var utdelningen 9.5 %. För 1933 finnas inga siffror beträffande utdelningen ännu tillgängliga.

Vad systembolagens *fastigheter* angår, utgjorde fastigheternas bokförda värde i den utgående balansen för år 1933 12,095,084 kronor. Avskrivningarna i 1933 års bokslut utgjorde 71,346 kronor. Den behållna inkomsten av fastighetsrörelsen för samma år uppgick 529,267 kronor, sedan alla omkostnader inklusive räntor å på fastigheterna vilande lån debiterats fastighetskontot.

Där systembolag investerat medel i *hotell*, har investering samtidigt skett i restaurangrörelse, och en uppdelning av de investerade beloppen på de båda slagen av rörelse är icke möjlig att åstadkomma, i varje fall icke utan en mera ingående undersökning, som jag icke ansett nödigt att i detta sammanhang låta företaga.

Beträffande interpellantens *andra fråga* — om investering i hotell, restaurangbolag eller fastigheter skett utan kontrollstyrelsens medgivande och i så fall till vilket belopp — torde det vara tillräckligt att erinra därom, att det enligt stadgande i 19 § 4 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen är förbjudet för systembolag att utan samtycke av kontrollstyrelsen inköpa fastighet eller inom redan förvärvad fastighet vidtaga annan mera omfattande förändring än den, som påkallas av fastighetens underhåll eller rörelsens behöriga utövande, samt att det vidare, enligt ett av kontrollstyrelsen under 1926 utfärdat cirkulär (nr 9/1926, § 5), är förbjudet för systembolag att utan kontrollstyrelsens medgivande förvärva aktier eller andelar i bolag eller ekonomisk förening eller verkställa kapitalplacering i annat företag än bank.

Den *tredje frågan* lyder: »Har förluster uppstått i likhet med i Eksjö, där systembolaget begär att få avskriva 40,000 kronors förlust å hotellrörelse, och i så fall till vilket sammanlagt belopp likaledes sedan kontrollstyrelsen tillkommit?»

Beträffande den omtalade avskrivningen tycks interpellanten ha gjort sig skyldig till en missuppfattning. Systembolaget i Eksjö har nämligen icke verkställt eller ifrågasatt någon avskrivning av »förlust å hotellrörelse». Däremot har systembolaget i sitt bokslut för år 1933 avskrivit ett belopp av 37,846 kronor 23 öre å restauranginventarier. Dessa inventarier tillhöra tre av bolaget bedrivna restauranger, av vilka två äro förenade med hotellrörelse. Dessa tre rörelser ha för år 1933 uppvisat en nettovinst av 28,140 kronor 90 öre, varvid dock icke tagits i betraktande hotell- och restaurangrörelsernas andel i systembolagets centrala administrationskostnader. För år 1932 utgjorde motsvarande nettovinst för de tre rörelserna 39,216 kronor 25 öre, medan avskrivningsbeloppet för restauranginventarierna detta år stannade vid ett belopp av 29,023 kronor 70 öre.

Beträffande frågan huruvida förluster på andra håll uppkommit å systembolagens hotell- och restaurangrörelser kan nämnas, att under åren 1928—1931 inget enda systembolag uppvisat förlust å hotell- och restaurangrörelse. Under år 1932 ha vissa systembolag uppvisat dylik förlust till ett sammanlagt belopp av 18,578 kronor samt under år 1933 till ett sammanlagt belopp av 84,280 kronor. Dessa förlustsiffror äro ytterst obetydliga gentemot de

Svar å interpellation. (Forts.)

nettovinster, som under samma år uppkommit på andra av systembolagen bedrivna hotell- och restaurangrörelser. Ifrågavarande nettovinster ha för år 1932 uppgått till 5,756,604 kronor samt för år 1933 till 4,069,498 kronor, varvid dock restaurangrörelsernas andel i systembolagens administrationskostnader icke tagits i betraktande. Avskrivningsbeloppen utgjorde för hotell- och restaurangrörelsen för år 1932 426,849 kronor samt för år 1933 442,975 kronor. Systembolagens hotell- och restaurangrörelse har således lämnat synnerligen betydande vinster till det allmänna även under de senare åren, vilka dock för hotell- och restaurangnäringarna varit mindre gynnsamma.

De *två sista frågorna* lyda:

»Ämnar herr statsrådet tillse att välskötta enskilda företag ej bliva missgynnade gentemot systembolagsföretag?»

»Ämnar herr statsrådet föreslå riksdagen någon instans över kontrollstyrelsen, så att klagomål på detta område kunna framföras inför ett forum, där de som hava att träffa ett slutligt avgörande icke i något avseende äro parter i målet?»

Som svar på dessa frågor vill jag endast erinra om att frågan om en revision av gällande lagstiftning rörande försäljning av rusdrycker för närvarande är under utredning av 1928 års revision av rusdryckslagstiftningen. Enligt vad jag inhämtat är revisionens förslag att vänta inom den närmaste tiden. När detta förslag framlagts, blir det tillfälle att fatta ståndpunkt till de problem, som avses i interpellantens båda sista frågor. Jag saknar därför anledning att nu ingå på dessa problem.

Vidare anförde:

Herr **Lithander:** Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för att han besvarat min interpellation och likaså för att han haft vänligheten att redan på morgonen lämna mig en avskrift av det svar, han i dag skulle komma att ge.

Det är, synes det mig, rätt så anmärkningsvärda siffror, som framkomma ur herr statsrådets svar. Med anledning av den första frågan svarade herr statsrådet, att i restaurangbolag investerats under åren 1919—1922 icke mindre än 1,747,900 kronor. Jag kan icke förstå annat än att detta är liktydligt med att systembolagen utan att riksdagen tillfrågas använda medel till precis motsvarande belopp för ändamål, som icke ingå i deras uppgift. Dessa medel skulle, såvitt jag kan bedöma saken, ha levererats in till statsverket. Det står i författningar, förordningar och instruktioner för dem, att de skola utöva en nykterhetsfrämjande rörelse och ha kontroll över saker och ting, men systembolagen ha icke rätt att med användande av skattebetalarnas medel handla på detta vis. Är det så, att de med kontrollstyrelsens medgivande göra det, borde under sådana förhållanden riksdagen successivt underrättas om detta, så att riksdagen icke får sin uppmärksamhet riktad på detta först efter ett tiotal år på grund av en direkt fråga framkallad av vad man ansett vara orätt i ett enskilt fall, som genom tidningspressen kommit under riksdagens ögon. Riksdagens ledamöter i båda kamrarna ha ansvar gentemot allmänheten och skattebetalarna för huru statens medel användas, och vi äro vana vid att frågor, rörande även mycket obetydliga och små belopp, skola passera genom riksdagens utskott och bli godkända. Här har man gått en annan väg. Man har uraktlåtit att inleverera medlen och använt en del därav på det sätt, man ansett vara riktigt, men under tiden undandragit detta riksdagens kontinuerliga bedömande och överblick. Dessa siffror stå icke i några handlingar, varför man icke vetat, i vilken utsträckning det skett, förrän man fick herr

Svar å interpellation. (Forts.)
statsrådets svar. Även om så skett hittills, vill jag uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet låter sig angeläget vara, att medel, som svenska folket via systembolagen i form av priser får betala, icke få användas, innan riksdagen även får sitt ord med i laget.

En ännu större siffra kommer man till, när man ser, att systembolagen ha investerat t. o. m. år 1933 icke mindre än 12,095,084 kronor. Man har många gånger undrat, när man ser dessa ofta luxuösa byggnader: Var har pengarna kommit ifrån? Vem beviljar dem och huru ställer sig detta? Här får man nu veta, att man, utan att riksdagen någon enda gång haft tillfälle att taga ställning till dessa utgifter, investerat över 12 miljoner kronor i fastigheter i stället för att även det beloppet skulle ha inlevererats. Och detta är så mycket anmärkningsvärdare, som de skattemedel, vilka på detta vis icke blivit inlevererade, med kontrollstyrelsens medgivande fått användas i tävlan med enskilda näringsutövare, vilkas verksamhet å andra sidan mycket skarpt beskurits och försvårats genom skärpta restriktioner, minskad vinstkvantitet och annat. Här tar man skattemedel och konkurrerar med enskilda näringsutövare på detta område! Det synes mig icke blott vara direkt orätt vad man här gjort, utan man begår en mycket stor orättvisa mot på olika orter i vårt land träget och skickligt arbetande enskilda näringsidkare i en verksamhet, som enligt lagen är medgiven, men som man på dessa, jag skulle vilja kalla det, bakvägar hindrat och berett svårigheter för. Även på den punkten vill jag hoppas, att herr statsrådet med det ansvar, som åvilar finansministern, under vilken kontrollstyrelsen sorterar, ville se till att, om i framtiden investeringar i fast egendom skola ske, dessa frågor passera riksdagen likaväl som när det gäller vilket litet belopp som helst. Det bör bli ett slut på detta tillvägagångssätt, som under de gångna åren fått äga rum, att göra utgifter av den storleksordning, som svaret här anger. Det får bli en riksdagens angelägenhet att se till att riksdagens rätt respekteras. Svenska folket skall beskatta sig självt. Det är sant, men svenska folket skall också ha ett ord med i laget, hur dessa skattemedel användas, vilket, såvitt jag kan förstå, här icke blivit fallet, även om, såsom herr statsrådet säger, dessa kapitalplaceringar äro gjorda med kontrollstyrelsens medgivande.

Jag har härmed även berört vad herr statsrådet svarade på den andra frågan, om investering i hotell-, restaurangbolag eller fastigheter skett utan kontrollstyrelsens medgivande och i så fall till vilket belopp.

Den tredje frågan lyder: »Ha förluster uppstått i likhet med i Eksjö, där systembolaget begär att få avskriva 40,000 kronors förlust å hotellrörelse, och i så fall till vilket sammanlagt belopp likaledes sedan kontrollstyrelsen tillkommit?» Här säger herr statsrådet, att jag gjort mig skyldig till en missuppfattning, därför att jag frågat efter förluster å hotellrörelsen, men avskrivningen gäller förluster å hotell- och restauranginventarier. Samtidigt säger emellertid herr statsrådet, att man icke kan skilja det, som investeras i fastigheter, från det som investeras i hotell- och restauranginventarier. Jag tror, att det vore mycket önskvärt, om kontrollstyrelsen ville för varje år göra upp en fullständig tablå över huru det ekonomiska läget är och vad som använts av dessa medel vare sig det gäller hotell- eller restaurangrörelse. Då finge man tillfälle att inom riksdagen — det finns många olika uppfattningar i denna fråga — få dessa frågor under debatt, och riksdagen avkopplades icke från sin grundlagsenliga rätt att fatta ståndpunkt i dessa frågor och att skydda enskilda svenska medborgare ute i landet mot en myndighet, över vars beslut man ännu icke kan klaga hos någon högre rätt. Att det har uppstått vinster på detta, är icke så märkvärdigt, när man känner till den maktbefogenhet, som dessa systembolag besitta, som ha myndigheterna bakom sig, och

Svar å interpellation. (Forts.)

att de, som skola konkurrera med dessa, ofta äro slagna till slantar. Många gånger blir det ännu starkare påföljd och ute i bygderna får man tiga stilla och finna sig i dessa förhållanden. Det är i alla fall väl, att vi inom riksdagen våga säga ifrån, därför att vi icke äro beroende av vederbörande i det fallet.

Jag har här i min hand en revisionsberätelse från Eksjö, avgiven för år 1928. En av revisorerna har där reserverat sig och sagt, att han anser, att styrelsen överskridit sin befogenhet genom beslutet att i Nässjö stad försälja spritvaror och driva hotellrörelse samt att inköpa inventarier för cirka 100,000 kronor för rörelsens bedrivande därstädes. I de för bolaget gällande stadgarna innehåller § 1, att bolaget har till föremål för sin verksamhet att i *Eksjö stad* idka handel med rusdrycker och således icke att i andra städer driva dylik rörelse och än mindre hotellrörelse. Att styrelsen icke ansett affären lukrativ syntes honom också framgå därav, att ett belopp av 50,000 kronor avskrivits på inventarierna redan under år 1928 och således *innan* affären börjat i Nässjö.

Jag vädjar till kammaren, om detta kan anses vara ett riktigt sätt att förfara med allmänna medel. Är det icke i stället synnerligen anmärkningsvärt, om kontrollstyrelsen skall ha befogenhet att medgiva sådant, även om aldrig så befogade anmärkningar göras däremot? Det var i detta fall tre revisorer. De två revisorer, som voro tillsatta av kontrollstyrelsen, funno ingenting anmärkningsvärt i detta. Den tredje revisorn, som var vald av delägarna i bolaget och som gjorde denna anmärkning, blev icke omvald. Man vill icke ha några revisorer, som göra anmärkningar. Det tolereras icke. Sådant är det verkliga förhållandet. Jag är glad över att ha kunnat bringa detta till herr statsrådets kännedom, ty jag är övertygad om att herr statsrådet gillar icke det, som är orätt i detta fall. Men det vill till en hård hand för att taga denna styrelse i kalufsen och hålla den där den skall vara. Jag kommer in på den frågan senare och skall då citera ett yttrande av statsrådet Engberg, men jag måste först hålla på med Eksjöfallet.

Under åren 1932 och 1933 övertog systembolaget i Eksjö hotell- och restaurangrörelsen (med spriträttigheter) i stadshotellet, som förut innehafts av en enskild person, som dock ej ansåg sig kunna betala den hyra för hotellet, som bolaget erbjöd till staden. Bolaget inköpte sedan nya, dyrbara inventarier från Nordiska kompaniet i Stockholm utan att ens infordra anbud. I 1933 års bokslut avskrevos kronor 40,000 på dessa inventarier. Revisionsberättelse förelåg ännu icke den 17 februari i år, men jag antar, att den kommit sedan. Det kan ju möjligen tyckas, att man icke skulle uppehålla sig vid så små belopp som 40,000 eller 50,000 kronor, när man vet, att över 12 miljoner kronor av skattemedel använts utan att riksdagen tillfrågats, men, herr talman, det är för mig av principiell betydelse, att vi gå in på dessa frågor. När riksdagen och icke minst herr statsrådet med ljus och lykta får leta efter medel att lätta skattebördan landet över, är det icke utan sin betydelse att se efter vilka belopp, som utan riksdagens vetskap, kännedom eller inflytande försvinna bort på andra vägar och till förfång för enskilda näringsutövare, som skola följa lagar och förordningar — därest de icke göra det, ingripa myndigheterna — men som borde vara befriade från den konkurrens, som på detta område bedrives genom myndigheterna.

Jag kunde icke bli annat än upprörd, när jag dagen innan jag framförde denna interpellation fann i pressen, hurusom en skötsam och duglig människa, som icke fått uppbära några anmärkningar mot sin skötsel, blir så handikappad gentemot den koncern, som kontrollstyrelsen står bakom, och jag kunde därför, herr talman, icke uraktlåta att väcka frågan till liv för att få

Svar å interpellation. (Forts.)
den under offentlig debatt. Denna aktion gentemot enskilda medborgare är nämligen icke enbart förlagd till Eksjö utan förekommer även på andra orter i vårt land, där man uppröres över vad som händer och sker. Dessa enskilda medborgare bli slagna till en slant genom den politiska makten i samhällena och kontrollstyrelsens dekret. För att icke helt och hållet berövas sina utkomstmöjligheter våga de många gånger icke säga fritt ut vad de tänka och tycka. Jag har från Eksjö uppgift om att en hel del av systembolagets styrelseledamöter och funktionärer äro ledamöter av stadsfullmäktige i Eksjö och således äro intresserade i saken. Sedan bolaget övertagit stadshotellet, begärde och erhöll bolaget rättighet att hålla restaurangen öppen till kl. $^1/_2$12 med rätt för gästerna att kvarstanna till kl. 12, förut kl. 11. Innehavarinnan av Grand hotell i Eksjö, som förut hade rätt att hålla öppet till kl. 10, anhöll då också att få hålla öppet till kl. $^1/_2$12 för att kunna servera de resande, som kommo med sista tåget kl. 10.50, vilket stadsfullmäktige nu tillstyrkt. Interpellationen gjordes dagen innan stadsfullmäktige i Eksjö hade sitt sammanträde, och såväl Stockholmspressen som ortspressen tog sig an den klagande. Inför den allmänna opinion, som man därigenom fick emot sig, gick man då med på vad man förut hade vägrat, så att vederbörande hotellinnehavarinna erhöll rättvisa, men nog är det bra hårda grepp, som behövas för att få rättvisa skipad mot enskilda medborgare, att man skall behöva via en interpellation beivra saken.

Jag har i min interpellation också berört ett par andra frågor, och herr statsrådet har svarat på dem men svarat på sitt eget vis. Herr statsrådet säger, att här arbetar en kommitté. Det är ju allmänt känt, att vill man slippa ifrån en besvärlig fråga, skjuter man ifrån sig den med hänvisning till en kommitté och i värsta fall skapar man en kommitté för att kunna göra det. Här har en kommitté arbetat sedan 1928. Den har alltså nu hållit på i ungefär sex år. Jag skall icke yttra mig om dess arbete, eftersom jag icke sett något betänkande, men det förefaller, som om den enda nytta, den gjort, vore, att den har fått göra tjänst i sådana fall som detta. I bevillningsutskottet har det varit likadant i den ena frågan efter den andra: man har bara hänvisat till 1928 års kommitté. Denna kommitté har dock avsomnat och pånyttfötts ett par gånger om under den hittills förflutna tiden. Den har nu en helt ny uppsättning ledamöter, men fortfarande är det 1928 års kommitté, som för herr statsrådet är en dyrbar relik, på vilken han kan avlyfta alla besvärliga frågor. Jag är ledsen, om jag behöver vara besvärlig för herr statsrådet, men livet på landet är nu sådant, att vi måste gå in i dessa frågor. Här sitta höga vederbörande i Stockholm, och systembolagen få alltid rätt hos kontrollstyrelsen, men hur det träffar ute i landet, det äro höga vederbörande många gånger icke riktigt på det klara med.

Jag har frågat herr statsrådet, om han ämnar tillse, att väl skötta enskilda företag ej bliva missgynnade gentemot systembolagsföretagen. Jag tycker verkligen, att med den frejdighet och öppenhet och målförhet, som herr statsrådet visar vid så många tillfällen, skulle det ligga nära till hands för honom att ge ett svar på den frågan. Jag har nämligen icke frågat vad 1928 års kommitté tänker om denna sak, utan min fråga gällde vad herr statsrådet tänker om saken. Det är dock en väsentlig skillnad, därför att herr statsrådet sitter inne med möjligheten att kunna utöva inflytande på dessa frågor och på 1928 års kommitté. Herr statsrådet bör ju icke taga direktiv av kommittén utan säga den, att min ärliga mening är den, att vi skola icke missgynna enskilda medborgare i landet, utan vi skola skipa rättvisa. En av regeringens främsta uppgifter är väl att skipa rättvisa åt medborgarna, icke minst i det fallet, då en medborgare befinner sig i den ställningen, att han icke har

Svar å interpellation. (Forts.)

någon högre instans att klaga inför, eller har någon myndighet, hos vilken han kan klaga med utsikt att få rätt.

Jag kommer här till min nästa fråga, om herr statsrådet ämnar föreslå riksdagen att inrätta någon instans över kontrollstyrelsen, så att klagomål på detta område måtte kunna framföras till ett forum, där de, som skola träffa det slutliga avgörandet, icke i något avseende äro parter i målet. Jag vill med detta icke rikta någon anmärkning emot högt aktade personer, som sitta i kontrollstyrelsen, men det har uppstått en kutym i detta fall, ja, jag skulle vilja säga, att det är, liksom om det funnes en kontrollstyrelsebacill, som angriper alla och envar, som komma dit, och som medför, att detta ämbetsverk fungerar icke på samma sätt som andra ämbetsverk här i riket. Jag har i en motion på sin tid, som blev avvisad, yrkat på att kontrollstyrelsens kontrollerande uppgifter skulle överföras till en särskild byrå i kommerskollegium. Jag tror, att de av en sådan byrå skulle skötas med samma effektivitet och jag vågar säga med större popularitet än nu, därför att svenska folket skulle kunna känna, att man i alla fall, om något är galet, kan få rätt.

Jag hörde på årets dechargedebatt och en av regeringens ledamöter fällde då ett yttrande, som jag fäste mig vid, därför att jag genast gjorde den reflexionen, att det är något, som man skulle kunna säga just beträffande kontrollstyrelsen. Det var statsrådet Engberg, som, när läroverksstadgan var på tal, vände sig till den förre ecklesiastikministern och yttrade följande: »Varför begagnade han icke tillfället att göra någonting i denna riktning, d. v. s. att införa förbud mot överklagande i läroverksstadgan? Det hade stått honom fritt att göra denna ändring, om han ansett, att man icke bör godkänna en underkänd studentexamen. Men det märkliga är, att ingen av anmärkarna är redo att ställa ett sådant yrkande. Varför detta? Jo, helt enkelt därför, att de känna och förstå, att på den fronten liksom på åtskilliga andra fronter har vårt folk en gammal traditionell rätt att klaga i högre instans. Man tror icke på ofelbarheten hos censorerna.»

Jag skulle vilja i statsrådet Engbergs yttrande bara utbyta ordet »censorerna» mot »kontrollstyrelsen», så hade vi bilden klar.

Ja, herr statsråd, det är icke någonting att skratta åt, detta. Det är djupt allvarliga saker för var och en, som ute i bygderna känner denna fruktansvärda hand vila på sig genom att näringsutövningen i många fall är honom berövad. Jag har gått till angrepp många gånger, jag vill icke säga på kontrollstyrelsen såsom sådan men på de metoder, som användas. Jag har ingenting emot kontroll, ordning och reda, tvärtom. Men jag vill, att, om det finnes olika uppfattningar om vad som är riktigt och rätt, medborgare i detta land icke skola vara absolut undanhållna varje möjlighet att komma till ett annat beslut än det, som kontrollstyrelsen fattar. Jag tror, att det skulle göra också kontrollstyrelsen gott, att det funnes en sådan möjlighet till korrigering. Det står i full och god överensstämmelse med vad av statsrådet Engberg nämndes i en annan fråga.

Jag vet icke, om 1928 års kommitté har i sina direktiv någonting i denna väg. Jag skulle knappast tro, att så är fallet, med kännedom om uppfattningen i dessa frågor. Men är det så, så skulle det glädja mig. Men om kommittén har fått det direktivet, skulle ju herr statsrådet kunna giva både kommittén och framför allt kammaren, riksdagen och folket i bygderna en uppgift, vad statsrådet själv anser i denna fråga. Jag tror, att det skulle väcka allmän tillfredsställelse ute i landet och icke minst innebära en gärd av rättvisa åt dessa människor, som driva en tillåten, lovlig, laglig och ofta, ja, i regel mycket välskött rörelse, att de finge den känslan, att statsmakterna

Svar å interpellation. (Forts.)
icke här vilja utnyttja alla de möjligheter, som stå makten till buds, för att göra det svårt för dem, utan att man även på detta område vill komma fram till att skapa en rättvisa, mot vilken ingen anmärkning sedan skall kunna riktas.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Om jag tillät mig att något draga på munnen vid ett av herr Lithanders yttranden, så var det icke alls därför, att jag underskattar vare sig hans allvar eller de svårigheter för enskilda, som han talar om, utan det var därför, att jag fann, att hans försök att stärka sin position genom att draga fram frågan om Kungl. Maj:ts ingripande i fråga om studentexamen kanske icke i riksdagen uppskattas till det värde, som herr Lithander tillskriver det. Det är tvärtom så, att herr Lithander förmodligen själv och framför allt hans meningsfränder ansågo det i högsta grad oriktigt, att Kungl. Maj:t försökte ingripa och rätta till det, som en underordnad myndighet beslutat.

För övrigt skall jag visst icke klaga över, att herr Lithander är besvärlig med sina frågor. Jag skulle tvärtom önska, att alla mina kritiker vore så älskvärda som herr Lithander. Jag är i det fallet icke alldeles bortskämd.

Men vad jag har att svara i sak, det är delvis en hänvisning till vad som i det första svaret sagts. När herr Lithander ånyo upprepade frågan om de där placeringarna från systembolagens sida, så kanske han gav kammaren intrycket, att dessa placeringar fortsatt efter år 1922. Det är ju så, att de där 1,790,000 kronorna placerades mellan 1919 och 1922 och sedan ingenting mer. Jag tror icke, att det lönar sig mycket att taga upp en diskussion om vad som skedde för över tio år sedan. Är det ett brott, får det nästan anses vara preskriberat.

När herr Lithander sedan klagar över, att enskilda hava svårt att konkurrera med systembolagen, är det naturligtvis riktigt. Om herr Lithander nöjt sig med att endast understryka den sidan av saken, så tror jag, att han hade haft en starkare position. Men när han då å andra sidan går in på frågan om statens inkomster och anser, att det är i så hög grad viktigt, att staten på denna väg får stora inkomster och att ingenting bör göras, som minskar dessa inkomster, är det uppenbart — det måste även herr Lithander erkänna — att om man icke haft denna form av försäljning, skulle det varit fullständigt omöjligt att på skatteväg taga in sådana belopp på denna hantering som för närvarande är fallet.

Vad så avskrivningen beträffar, så när det är fråga om avskrivning av förluster må det vara hänt, att det är ledsamt att konstatera förlust. Men om ett företag mycket snabbt avskriver sina inventarier, konsoliderar det bara sin ställning. När faktiskt resultatet av dessa systembolags verksamhet är så lysande för staten och dess finanser, som det är, är det mycket svårt att på denna punkt komma med en allvarlig kritik.

Jag tror, att herr Lithander skulle göra sin sak, som jag vet är dikterad av ett verkligt gott hjärta, en stor tjänst, om han icke alltför snabbt litade på alla uppgifter, som han läser i tidningarna. Den där uppgiften från Eksjö, som har givit herr Lithander anledning till denna interpellation, innebär ju, att en enskild innehavare av en restaurang, som tidigare hade haft tillstånd att hålla öppet till klockan 11, nu nekades detta och endast fick hålla öppet till klockan 10, medan systembolaget fick hålla öppet till klockan halv 12. Det förhåller sig icke på det viset. Efter de uppgifter, vi införskaffat, har den enskilde innehavaren icke tidigare ägt rätt till utskänkning utöver klockan 10. Vidare är det så, att den ansökan, som gjorts från innehavaren, tillstyrktes av stadsfullmäktige, men däremot avstyrktes den av magistraten och av-

Svar å interpellation. (Forts.)

slogs av länsstyrelsen. Det är sålunda icke möjligt att pålägga de lokala myndigheterna, i detta fall stadsfullmäktige, någon skuld. Och när tidningen och herr Lithander även insinuera, att inflytelserika medlemmar av systembolaget skulle haft sitt finger med i spelet, ha vi även på den punkten införskaffat upplysningar. De innebära, att i stadsfullmäktige sitta tre personer, som i en eller annan egenskap äro anställda hos systemet. Då frågan om utsträckt utskänkningstid för den enskilda restaurangen förekom i stadsfullmäktige, nedlade två av dessa personer sina röster, medan den tredje röstade för bifall till framställningen.

Jag tror, att det är en liten varning för att bygga alltför mycket på upplysningar, som komma från intresserade källor.

För övrigt kan jag bara svara, att denna 1928 års revisionskommitté har jag först och främst icke någon makt över. För det andra har denna kommitté icke någon slags makt över dessa frågor, även om jag vänder mig till kommittén och säger, som herr Lithander önskar, att den skall rätta till dessa missförhållanden. Vad kan denna kommitté rätta till för missförhållanden? Det är icke den vägen man kan gå.

För övrigt skall jag meddela, att en av mina första åtgärder, när jag på hösten 1932 kom till finansdepartementet, var att se till, om icke denna kommitté skulle kunna snabbare än man tidigare räknat med komma fram med sitt förslag. Jag har vidtagit alla åtgärder, som varit nödvändiga för att resultatet skall komma snabbare. Jag har fått meddelande om, att man i höst kan vänta ett sådant resultat.

Det enda, som återstår, är till sist denna fråga om kontrollstyrelsen såsom den högsta myndigheten. Jag förstår icke, varifrån herr Lithander fått den uppfattningen, att icke kontrollstyrelsens beslut kunna överklagas. De kunna överklagas på samma sätt som andra, med den risken för Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t gör ändring, få anmärkning från konstitutionsutskottet av herr Lithanders parti.

Herr **Lithander:** Herr talman! Jag vet mycket väl, att när röstningen i stadsfullmäktige ägde rum, avstodo några av ifrågavarande personer från att rösta, men det var mot de argument, som dessförinnan riktades mot denna närings utövare, som jag hade gjort anmärkning. Och det behövdes i alla fall en interpellation i riksdagen för att väcka dem där nere och få igenom, vad som i alla fall blev resultatet, nämligen att denna restauratris fick, vad hon borde ha i fråga om rätten att hålla öppet för resande.

Jag begärde emellertid ordet, när herr statsrådet talade om dessa stora vinster, som via systembolagen inhöstas av staten. Ifrågavarande nettovinst har för år 1932 uppgått till 5,756,000 kronor och för år 1933 till 4,069,000 kronor. Jag tror för min del, att dessa vinster via systembolagen komma till, därför att det fixeras vissa priser, som allmänheten måste betala, och då kunna systembolagen icke undgå att lämna vinst. Men vad jag talade om, var den tävlan, som äger rum med enskilda näringsutövare, och då vill jag säga, att staten skall ha kontroll över och se till, att författningar och lagar följas, men låta bli att driva denna näring utan låta de enskilda göra det. Då kan herr statsrådet vara övertygad om att han skulle kunna med glädje fira en dag ute, när han vid budgetberedningen kommer att erfara, att genom den enskilda driften tillskapas det mera medel, än vad som sker genom statsdriften. Ty den senare blir alltid dyrare än den enskilda driften.

Vad jag riktat mig mot är också, att genom att upprätthålla denna halvstatliga drift, eller vad man skall kalla den, intresseras ute i bygderna inflytelserikt folk att vara med där och där. Det är mot den metoden, som jag mer

Svar å interpellation. (Forts.)
än en gång reagerat, ty då blir det ofta så, att de enskilda medborgarna icke vederfaras den rättvisa, som man kan begära.

När herr statsrådet talar om vilka inkomster som staten får, så må det, herr talman, vara mig tillåtet att tala litet om utgifterna. Det är utgifter, som icke passera riksdagen. Jag har här ett nummer av Tidskrift för systembolagen för april 1934. Den är icke en så värst spridd publikation, men jag prenumererar på den, ty jag tycker det är roligt att se, vad de ha för sig. Där står på sid. 74, vad systembolagens centrala administration kostade åren 1931—33. 1931 kostade detta system, om man kan kalla det så, 14,200,000 kronor. År 1932 kostade det 13,600,000 kronor och 1933 12,500,000 kronor. Det är ett system, som upprätthålles för att försvåra åtkomsten av sprit för alla laglydiga medborgare här i riket utan att dock ge någon möjlighet att komma åt alla dem, som genom langning eller på annat sätt skaffa sig det, som de äro förbjudna att få. Det är vad detta system kostar, och jag vill fråga herr statsrådet, om han icke, när han nu avvaktar slutförandet av 1928 års kommittés arbeten, ville taga dessa siffror under övervägande och huruvida han icke med sitt finansministerhjärta skulle vilja ge luft och uttryck åt vad han tycker om en sådan användning av allmänna medel, ty det äro de i alla fall.

Herr statsrådet pekade på de vinster, som tillföras staten, men han har en felaktig inriktning, som jag anser vara ett av de största felen. Det är ju så, att man skall säga rent ut sin mening, och herr statsrådet har enligt min mening en felaktig inställning. Herr statsrådet förstår icke och uppskattar icke betydelsen av möjligheterna för enskilda människor här i landet att kunna driva lovliga näringar av olika slag, och herr statsrådet förstår icke och uppskattar icke betydelsen av den kraft, den energi och den tillgång på initiativ, som ligger i att enskilda människor taga sig någonting före och driva någonting. Jag fann i dag på morgonen i Svenska Dagbladet en karikatyr. Det står där: »Nykter galenskap.» Det är icke mina ord, herr statsråd, jag bara refererar. Det står vidare: »Herr Wigforss funderar på att låta avkoppla 'det privata vinstintresset från svensk vintillverkning'.» Sedan står det »tillverkningsvinster» och »Wigforss till det svenska folket: Du får gärna vara med och tävla, men vinsterna äro reserverade för utländska tävlande.» Det ligger mycket i detta. Det ställer i blixtbelysning de förhållanden, som råda på detta område, att så fort det blir vinst, skall det enskilda intresset avkopplas. Tror verkligen herr statsrådet, att det blir intresse i bygderna, om herr statsrådet går med kratta och skrapa och tager bort varenda möjlighet för människorna att få något till övers genom det arbete de utföra? Det är av ondo, att någon vinst på detta finnes, heter det, men jag skulle vilja rekommendera herr statsrådet en annan undersökning, som jag visserligen icke gjort framställning om i min interpellation. Till nästa budgetår — jag förmodar, att regeringen sitter kvar då — tag då och gör ett överslag över vad genom detta monopol — och tag också gärna de andra monopolen med — i politiska vinster tillförts personer i det allmänna, kommun och stat. En sådan undersökning tror jag skulle vinna ett allmänt erkännande i bygderna. Det är en felaktig inställning att icke se ett glädjande tecken i att enskilda människor vilja försörja sig. Vi komma att stanna i stöpet här. Förlåt herr talman, om jag bara med ett par ord sätter detta i samband med vad som i övrigt fångar vår uppmärksamhet och våra tankar nu. Man försöker ju att bereda människor möjlighet att leva och uppehålla sig. Tag då icke bort, herr statsråd, på detta område möjligheterna för enskilda människor att med iakttagande av allt vad lagen föreskriver driva en borgerlig näring ograverad och fri från statsingripande. Det vore bristande förståelse för livet ute i bygderna.

§ 4.

Efter att ånyo hava erhållit ordet anförde

Svar å interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Persson i Fritorp till mig framställt följande spörsmål:

Har statsrådet för avsikt att bl. a. i syfte att bereda ökade arbetstillfällen föranstalta om utredning av möjligheten att utvidga odlingen av tobak inom landet? Eller har tobaksmonopolet under mångåriga, jämförande och sakkunnigt ledda odlingsförsök med olika tobakssorter, försök med olika slag av odlingssätt, förädlingsförsök m. m. — enligt sex av interpellanten angivna punkter — uttömt alla möjligheter för att kunna bevisa ändamålsenligheten av att tobaksodlingarna inom landet år efter år minskas i antal och omfång?

Frågan om ökad användning av inhemsk råtobak i tobaksmonopolets tillverkningar har redan tidigare varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen. I en vid 1932 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 394 av herr Weibull) hemställdes sålunda bland annat, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsammaste åtgärder för att A.-B. Svenska Tobaksmonopolet i sina tillverkningar måtte i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion.

Av vederbörande utskott inhämtades yttrande över motionen från tobaksmonopolet, som därvid framhöll, att de klimatiska förhållandena och jordmånen inom vårt land syntes medföra, att den svenska tobaken icke kunde få någon större betydelse för framställning inom landet av andra tobaksvaror än snus. Av denna vara hade dock enligt monopolets uppgift konsumtionen under senare år nedgått i påfallande grad. Tobaksmonopolet framhöll vidare, att monopolet tidigare bekostat omfattande växtförädlingsförsök och låtit inrätta ett kemiskt laboratorium vid sin fabrik i Stockholm för att där kunna göra ytterligare experimentella rön rörande möjligheten att kunna öka användningen av svensk tobak inom fabrikationen. Därest det skulle visa sig möjligt att vid fabrikationen framställa tobaksvaror, vari inginge svensk tobak av sådan kvalitet, att varorna kunde anses ha utsikt att bliva föremål för efterfrågan, förklarade sig monopolet berett att utsläppa sådana tillverkningar i marknaden, men saken vore enligt tobaksmonopolets mening av så pass ömtålig beskaffenhet, att det vore nödvändigt att icke gå brådstörtat tillväga, då säkerligen eljest ett gott resultat skulle äventyras och det sedan kunde visa sig stöta på än större svårigheter att kunna vinna den svenska allmänhetens bevågenhet för dylika tobaksvaror.

I skrivelse till Konungen den 10 maj 1932 (nr 176) förklarade sig riksdagen behjärta de svårigheter, som ett tillmötesgående av motionen i detta fall kunde vålla. Riksdagen uttalade, att riksdagen för sin del vore övertygad om fördelen av ökad användning av svenska råvaror i de fall, där sådana över huvud kunde ifrågakomma, och att riksdagen därför med tillfredsställelse erfarit det intresse, som tobaksmonopolet visat sig hysa för motionens syfte. Skrivelsen utmynnade i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte för tobaksmonopolet framhålla angelägenheten av att svenska råvaror i största möjliga ökade utsträckning komme till användning.

Den 8 juli 1932 förordnade Kungl. Maj:t, att vad riksdagen i nyssnämnda skrivelse anfört skulle meddelas tobaksmonopolet för kännedom och beaktande.

En framställning i samma ämne har sedermera gjorts direkt hos Kungl. Maj:t av Blekinge läns hushållningssällskap, som i en den 5 december 1932 dagtecknad skrift hemställde, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om att åtgärder vidtoges i syfte att skapa förutsättningar för en betydligt ökad tobaksodling inom landet.

Svar å interpellation. (Forts.)

I yttrande över denna framställning framhöll styrelsen för tobaksmonopolet, att monopolet nedlagt ganska stora kostnader på växtförädlingsförsök, men då dessa icke medfört önskat resultat för frambringande av i kvalitativt hänseende bättre tobakssorter, hade monopolet nu i stället sökt inrikta sina ansträngningar på att genom experiment och rön vid behandlingen av den färdiga svenska tobaken på en annan väg få den svenska tobaken mera användbar i fabrikationen. De resultat, som framkommit vid dittills företagna försök, tedde sig visserligen ganska lovande, men styrelsen betonade, att det syntes erforderligt att först genom en anläggning i industriell omfattning pröva hållbarheten av de vunna resultaten för att kunna närmare bedöma utsikterna att på denna väg bereda möjlighet för ökad användning av den svenska tobaken. Styrelsen uppgav också, att styrelsen anslagit medel för uppförande av en sådan försöksanläggning, och styrelsen hoppades, att en gynnsam erfarenhet skulle vinnas av anläggningen, så att monopolet skulle kunna gå vidare på den inslagna vägen.

Utlåtanden över framställningen avgåvos även av lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte vidtagande av lämpliga åtgärder till främjande av den inhemska tobaksodlingen samt framhöll en del synpunkter, som därvid syntes böra beaktas, bland annat i fråga om anordnande av en försöksverksamhet på området. Kontrollstyrelsen ansåg däremot för sin del icke av förhållandena påkallat, att från Kungl. Maj:ts sida särskilda åtgärder vidtoges för åstadkommande av ökning av tobaksodlingen i riket.

I beslut den 1 september 1933 fann Kungl. Maj:t hushållningssällskapets framställning icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att framställningen jämte lantbruksstyrelsens och kontrollstyrelsens utlåtanden skulle i avskrift överlämnas till styrelsen för tobaksmonopolet för det beaktande, vartill den kunde giva anledning.

Enligt vad jag inhämtat har tobaksmonopolet numera anställt en lantbruksvetenskapligt utbildad person med uppgift att handhava spörsmålen rörande tobaksodlingens bedrivande samt att stå tobaksodlarna till tjänst med erforderliga råd och anvisningar. Tobaksmonopolet har även låtit de vid experimenten sysselsatta tjänstemännen studera i Tyskland och Amerika tillämpade moderna metoder för behandling av färdig tobak och har under 1933 bedrivit experiment i särskilt för ändamålet uppförda försöksanläggningar. Under innevarande år kommer monopolet att i enahanda syfte ytterligare låta uppföra några dylika anläggningar.

Av vad jag anfört torde framgå, att även tobaksmonopolets ledning visat sig vara besjälad av en önskan att i största möjliga utsträckning kunna utnyttja den svenska tobaken. Frågan om möjligheten att öka användningen av svensk tobak inom fabrikationen är sålunda föremål för upprepade försök och ständig uppmärksamhet från monopolets sida. Att dessa försök hittills icke lett till några mera påtagliga resultat, innebär ingalunda, såsom interpellanten synes antaga, att monopolet skulle i sitt handlande söka bevisa ändamålsenligheten av att tobaksodlingarna inom landet minskas i antal och omfång. Man rör sig härvidlag på ett ömtåligt område, där det framför allt gäller att tillse, att man icke åstadkommer en sådan kvalitetsförsämring, som kan inverka ofördelaktigt på allmänhetens inställning till de svenska tobaksvarorna. Det är därför tydligt, att man måste gå tillväga med en viss försiktighet.

Av vad jag nu anfört framgår, att enligt min mening anledning icke föreligger att för närvarande föranstalta om en särskild utredning i det av interpellanten angivna syftet.

Svar å interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att till en början få till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra mitt tack för det erhållna svaret, som i själva verket är varken upplysande eller uppmuntrande: det innehåller endast redan förut kända saker.

Jag är ense både med herr statsrådet och tobaksmonopolet, vilket väl är författare till svaret, därom, att man bör gå fram med försiktighet, när det gäller användning av svenskodlad tobak, så att man icke åstadkommer sådan kvalitetsförsämring, som kan ofördelaktigt inverka på allmänhetens inställning till de svenska tobaksvarorna. När emellertid sedan 1915, året för tobaksmonopolets tillkomst, tobaksarealen kontinuerligt minskats från 424 har 1915 till 263 har 1932 och antalet odlare under samma tid minskats från 2,267 till 1,604, så är det svårt att förstå monopolets besjälade önskan att nyttja svensk tobak i största möjliga utsträckning, särskilt som bruttoförsäljningsvärdet å tobaksvaror ökats under samma tid från cirka 33 till 126 miljoner kronor. Denna önskan förefaller vara uteslutande av platonisk art med hänsyn till det förhållandet, att monopolet å ena sidan i tidningspressen låtit framhålla, att svensk tobak är särdeles väl lämpad till snus, å andra att cirka 5,000,000 kg snus försäljes under ett år, då monopolets svenska skörd uppgick till blott 436,000 kg. Det vore intressant att under sådana förhållanden få veta, vari monopolets intresse för svensk tobaksodling består.

Monopolet uppger sig hava nedlagt ganska stora kostnader på växtförädlingsförsök. Det har för mig uppgivits, att monopolet för många år sedan inköpte av doktor Kajanus vid Weibullsholm framställda stammar av nya tobakssorter; härifrån torde möjligen de omtalade kostnaderna härröra sig, ty mig veterligt har någon förädlingsverksamhet under de senaste åren icke ägt rum, så framt monopolet icke därmed menar de experiment, som bedrivas i dess kemiska laboratorium. Enligt min mening äro kemisk laboratorieverksamhet samt förädlings- och försöksverksamhet på tobaksodlingens område två mycket vitt skilda saker, som emellertid böra ske parallellt, om man skall kunna bevisa, vad svenskodlad tobak duger till. Detta har, såvitt jag är riktigt underrättad, icke skett.

Då man vet, vilken framgång växtförädlarna, ärftlighetsforskarna och försöksexperterna haft på jordbruksväxtodlingens och köksväxtodlingens områden, där Sverige i måhända högre grad än andra länder visat vägen, är det ägnat att förvåna, att något motsvarande icke uträttats inom tobaksodlingen, vilket är så mycket beklagligare, som just tobaksodling framför många andra odlingar tarvar stort manuellt arbete och därför lämpar sig synnerligen väl för odling bland småfolket i vissa av Skånes bygder, där sådan odling skulle i icke ringa grad bidraga till arbetslöshetens minskning.

Jag måste sålunda med beklagande säga, att jag är synnerligen litet tillfredsställd med herr statsrådets svar.

Herr **Lithander:** Herr talman! Herr statsrådet uttryckte sina farhågor för att det skulle bli en kvalitetsförsämring av den svenska tobaken. Denna fråga har varit uppe tidigare, och jag har då för min del givit uttryck åt den uppfattningen, att det skulle vara gagneligt för kvalitetsförbättringen, om man litet grand ökade ut möjligheterna för den svenska tobaksodlingen, om man följde samma system som tillämpas i Tyskland och premierade odlingen samt icke hölle den insnärjd i den tvångströja, som här är fallet. Jag tror, att om man ginge litet annorlunda till väga, skulle man genom den tävlan, som därigenom komme att äga rum på olika områden, komma fram icke bara till

Svar å interpellation. (Forts.)
kvalitetsförbättring utan även till kvantitetsökning, även om det skulle medföra, att en eller annan odlare stoppade sin pipa någon gång med litet tobaksblad, som vuxit på hans egen mark. Jag tror, att den nackdelen har mindre betydelse än den stimulans, som själva odlingen skulle få. Det skulle verkligen glädja mig, om varje åtgärd, som vore ägnad att främja den inhemska svenska tobaksodlingen, verkligen vidtoges. Ty, herr statsråd, vi få taga vara på detaljer, småsaker och enskildheter på alla områden, om vi icke skola digna under de utgifter, som på olika sätt påvila staten. Här är en väg, som vi i detta fall med fördel kunna gå.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 143—151, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtande nr 67, andra lagutskottets utlåtande nr 46 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 96—98.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen;

från statsutskottet:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 104, gjorda framställning angående anslag till inredningsarbeten i lokalerna för fackavdelningen för lantmäteri vid tekniska högskolan;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av ersättning för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande;

nr 304, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t dels i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, dels ock i propositionerna nr 47, 107 och 156 gjorda framställningar angående anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområden; och

nr 307, i anledning av riksdagens år 1933 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1932—30 juni 1933;

från bevillningsutskottet:

nr 336, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för galvaniserade järnrör;

nr 337, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för signalklockor till velocipeder;

nr 338, i anledning av väckt motion om ändring av tulltaxans bestämmelser angående ackumulatorer;

nr 339, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för torrelement och torrbatterier; och

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, m. m.;

från första lagutskottet, nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om vissa beslut rörande ändring av bolagsordning för aktiebolag m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 311, i anledning av väckta motioner rörande ändringar i arrendelagstiftningen m. m.; och

nr 312, i anledning av väckt motion angående ändringar i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för kapitalökning för jordförmedlingsfonden;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.; och

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för främjande av fiskarenas avsättning av färsk strömming.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter;

första lagutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckta motioner angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m.;

nr 48, i anledning av väckt motion angående förbud för sammanslutningar att i politiskt eller därmed jämförligt syfte företaga aktioner mot utländsk stat; och

nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående förhållandena inom byggnadsindustrien.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Rasjön	under	3	dagar	fr. o. m.	den	6	juni,
» *Pehrsson* i Göteborg	»	8	»	»	»	8	» och
» *Jacobsson*	»	2	»	»	»	11	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 e. m.

In fidem

Per Cronvall.